

İstanbul Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkanı **Erdal BAHÇIVAN**

İSO İkinci 500 şirketleri Ar-Ge odaklı büyüyecek

İstanbul Sanayi Odası (İSO) İkinci 500'ün üretimden satışları, 2019'da yüzde 14.2 artarak 137,5 milyar liradan, 157 milyar liraya yükseldi. Gıdanın hızlı yükselişte olduğu listede şirketler Ar-Ge ve teknoloji yatırımları ile öne çıkıyor.

İstanbul Sanayi Odası (İSO), sanayi kuruluşlarının 2019 yılı verileri üzerinden yaptığı **İSO Türkiye'nin İkinci 500 Büyük Sanayi Kuruluşu 2019'** araştırmasının sonuçlarını geçen ay açıkladı. Açıklamanın üzerinden geçen süre zarfında, sektöründe ilerleyen, listede öne çıkan şirketlerin iş stratejilerine ilişkin bir araştırma yaptık. Şirketlerin bazıları, ihracatta yeni pazarlarla büyümeyi hedeflerken, kimileri pandemiyle birlikte öne çıkan yeni yatırım alanlarına yönelmiş durumda. Teknolojiye ve Ar-Ge yatırımlarına verdikleri önem tüm şirketlerin ortak gündemi olarak öne çıkıyor. Zaten bu konuya **İstanbul Sanayi Odası** Yönetim Kurulu Başkanı **Erdal Bahçivan** da vurgu yapıyor. Araştırmanın ardından yaptığı açıklamada Bahçivan, "KOBİ'lerimiz ihracat, teknoloji ve Ar-Ge'de umut veriyor" dedi.

ÜRETİM BANDINDA SATIŞTA TABAN VE TAVAN RAKAMLAR DA YÜKSELDİ

2018 yılında 413,7 milyon ile 177,8 milyon TL bandında üretimden satış yapabilen şirketlerin girebildiği **İSO İkinci 500 Büyük Sanayi Kuruluşu** araştırmasında bu bant, 2019 sıralamasında 482,1 milyon ila 201,2 milyon TL arasında oluştu. Söz konusu araştırma, KOBİ ölçeğindeki sanayi kuruluşlarının bir anlamda röntgenini çekerken, bu şirketlerle ilgili tıpkı **İSO 500**'de olduğu gibi birçok önemli veriyi ortaya koyuyor.

KATMA DEĞERE İLİŞKİN YOĞUNLUK ARTTI

İSO İkinci 500'ün bu yıl açıklanan verileri içinde gelecek adına umut veren konuların başında şirketlerin teknoloji, Ar-Ge ve ihracat performansları oldu. **İSO** İkinci 500 Büyük'ün teknoloji yo-

ğunluklarına göre yarattıkları katma değer dağılımına bakıldığında, özellikle orta-yüksek teknoloji ve yüksek teknoloji yoğunluklu **sanayilerin** toplam payının arttığı dikkati çekti. Orta-yüksek tek-

noloji yoğunluklu **sanayiler** grubunun payı 2018'de yüzde 21,6 iken, geçen yıl 2,6 puan artışla yüzde 24,2'ye yükseldi. Yüksek teknoloji yoğunluklu **sanayiler** grubunun payı ise 2018'de yüzde 2,1

iken, geçen yıl sınırlı bir artışla yüzde 2,2 olarak gerçekleşti.

Böylece orta-yüksek ve yüksek teknoloji yoğunluklu **sanayileri** toplam payı 2018'de yüzde 23,7 iken, 2019'da 2,7 puan artarak yüzde 26,4'e yükseldi. Bu artış, KOBİ'lerin teknolojik dönüşüm yolunda ilerleme sağladığına işaret etti. **Sanayi** kesiminin rekabetçiliği için Ar-Ge, hayati bir önem taşıırken, 2019 yılındaki zorlu koşullara rağmen **İSO** İkinci 500 içerisinde daha çok sayıda kuruluşun Ar-Ge faaliyetlerine yöneldiği görüldü.

AR-GE HARCAMALARINDA YÜKSELİŞ VAR

2017 yılında Ar-Ge yapan kuruluş sayısı 188 iken, 2018'de belirgin bir artışla 218'e çıkmıştı. 2019 yılında ise Ar-Ge yapan kuruluş sayısının 231 ile en yüksek seviyesine ulaşması dikkati çekti. Bu şirketlerin Ar-Ge harcamaları 2019'da yüzde 44,6 artarak 498,6 milyon TL'den 721,2 milyon TL'ye yükseldi. Aynı dönemde Ar-Ge harcamalarının üretimden satışlara oranı da yüzde 0,36'dan yüzde

0,46'ya çıktı. Söz konusu oranın, ölçüm yapılan dönemin en yüksek seviyesine çıkması ve KOBİ'lerin inovasyon iştahının arttığını göstermesi açısından olumlu olarak değerlendirildi. **İSO** İkinci 500 kapsamında olumlu bulunan gelişmelerden biri de ihracat verileri oldu. Bilindiği üzere 2019, ihracat açısından oldukça zorlu bir yıldır. 2019 yılında küresel ticarette yaşanan korumacılık önlemleri ile dünya mal ticareti daralmış ve ihracatta rekabet artmıştı.

Türkiye'nin metal ürünleri ihracatı, ABD ve AB'nin koruma önlemleri ile karşılaşmış, önemli ihracat pazarlarında özellikle yılın ikinci yarısında daralma gerçekleşmişti. Uygulanan ekonomik dengelenme politikaları nedeniyle iç pazarda da daralma yaşanmıştı ve bu nedenle firmalar ihracata daha çok ağırlık vermek durumunda kalmıştı. Bu ortamda **İSO** İkinci 500'ün ihracatı, geçen yıl yüzde 9,4 artarak 9,8 milyar dolara yükseldi. Böylece **İSO** İkinci 500, 2019 yılında Türkiye toplam ihracatının yüzde 5,4'ünü, **sanayi** ihracatının ise yüzde 5,6'sını gerçekleştirdi.

Sıralamada ihracatın önemi artıyor

Türkiye'nin alanındaki en itibarlı araştırmaların başında gelen **İSO** 500, dönemler arasında karşılaştırma yapabilme imkanı yaratması açısından da önem taşıyor. 22 yıl önce ihracat yapan firma sayısı 407 iken, son yıllarda bu rakam 450'ler bandını aşarak 2019'da 463'e yükseldi. Bu da **İSO** İkinci 500'de yer almak için ihracat yapmanın adeta bir ön koşul olduğunu bir kez daha gösterdi. **İSO** İkinci 500'ün üretimden satışlarındaki değişimlere reel olarak bakıldığında, 2012-2016 dönemindeki zayıf büyümelerin ardından 2017 ve 2018 yıllarında güçlü reel artışları yaşandığı görülüyor. 2019 yılında da üretimden satışlarda yüzde 2,1'lik reel artış yaşandı.

2013 yılından bu yana ilk kez negatif eğilim gösterdi

Satışlardaki yavaşlama eğilimi, **İSO** İkinci 500'ün karlılıklarını da olumsuz etkiledi. **İSO** İkinci 500'de 2018'de 19 milyar TL olan faaliyet kan. geçen yıl yüzde 11,5'lik düşüşle 16,8 milyar TL'ye indi. Buna paralel olarak faaliyet kan oranı da 2018'de yüzde 12,1 iken, 2019'da 2,7 puanlık düşüşle yüzde 9,4'e geriledi. Bir diğer önemli karlılık büyüklüğü olan FAVÖK'ün (faiz, amortisman ve vergi öncesi kar), toplamına başlandı 2013 yılından bu yana ilk kez negatif eğilim gösterdi. **İSO** İkinci 500'de 2018'de 23,2 milyar TL olan FAVÖK, geçen yıl yüzde 5,6 küçülerek 21,9 milyar TL'ye geriledi. 2019 yılında firmaların çekirdek işlerine daha fazla odaklanmasına rağmen FAVÖK performansları zayıfladı.

İSO Yönetim Kurulu Başkanı **Erdal Bahççıvan** "**İSO** Türkiye'nin İkinci 500 Büyük Sanayi Kuruluşu 2019" araştırmasına ilişkin yaptığı açıklamada, **İSO** İkinci 500 çalışmasının, en az **İSO** 500 çalışması kadar değerli olduğunu belirtti. Bu çalışmanın değerinin ekonomide taşıdığı ağırlığı yanı sıra üretimin ve kalkınmanın da geleceğini temsil eden KOBİ'lerin durumunu yansıttığından ileri geldiğine işaret eden Bahççıvan, şunları kaydetti: "İkinci 500 araştırmamızın kapsadığı yıl olan 2019, KOBİ'lerimiz için birçok açıdan zor bir yıldır. **Sanayicilerimiz**, bir yandan dünyada yükselen gümrük duvarlarının ve küresel ekonomideki yavaşlamanın etkilerini hissederken yurt içinde de 2018'de yaşanan finansal şokları yaralananı sarmaya çalıştı. Hatırlanacağı gibi yılın ilk yarısında uygulanan ekonomik dengelenmeye yönelik sıkı para politikalarının etkileriyle iç talep zayıf seyretti. Satışlarda belli bir ivme kaybı yaşandı. Bu nedenle **İSO** İkinci 500 şirketlerinin üretimden satışlarını yüzde 14,2, istihdamını da yüzde 4,1 artırımını bir başarı olarak görmeliyiz."

"İhracatın yüzde 9,4 artması dikkat çekici"

Bahççıvan, 2019 yılında dünya ekonomisinde görülen yavaşlamanın, Türkiye'deki KOBİ'leri de doğrudan ve dolaylı olarak olumsuz etkilediğini aktararak, "Türk KOBİ'leri, büyük şirketlere kıyasla bu yavaşlamadan daha çok etkilense de **İSO** İkinci 500'de yer alan

şirketlerin ihracatını yüzde 9,4 artması dikkat çekicidir. Bu performans, **İSO** İkinci 500 firmalarının iç talepteki duraganlığı dış pazarlara yönelerek telafi etme konusundaki esnekliğini göstermesi bakımından değerli bulduğumuzu ifade etmek istiyoruz" dedi.

Bahççıvan, araştırmada öne çıkan sonuçlardan bir diğerinin ise firmaların finansal riskleri yönetme ve karlılığı sürdürme konusundaki başarılı performans olduğunu belirterek, şunları kaydetti: "2019'da faaliyet karlılığındaki düşüşe rağmen, finansman giderleri ve kambiyo net zararında belirgin bir düşüş ve vergi öncesi dönem karlılığında iyileşme söz konusu. Ayrıca firmalarımızın bu dönemde ek borçlanmadan kaçınarak mali borçlanımı yüzde 1,7 azalttığını ve özkaynakları destekleyerek borç/aktif oranını yüzde 60'ın altına düşürebildiğini görüyoruz. Bu gelişmeler, 2018 türbülansının ardından reel sektörde çok daha gözle görülür hale gelen bilanço riskinin hafifletilmesi açısından oldukça değerli.

İSO İkinci 500 araştırmamızın bu yıl bizim için değerli ve umut verici bir başka verisi ise teknoloji yoğunluğuna göre katma değer dağılımında orta-yüksek ve yüksek teknolojilerin payının yüzde 23,7'den yüzde 26,4'e yükselmiş olmasıdır. Yine gerek Ar-Ge yapan şirket sayısındaki yükseliş gerekse Ar-Ge harcamalarındaki artış gibi göstergeler KOBİ'lerimizin inovasyon ve teknolojik dönüşüm iştahının arttığını işaret ediyor. KOBİ'lerimiz ihracat, teknoloji ve Ar-Ge'de umut veriyor. Yine de bu konuda daha alınması gereken çok yol olduğunu buradan özellikle vurgulamak istiyoruz."

"Sanayinin ve sanayicimizin performansı takdire şayan"

Erdal Bahççıvan, finansman ile ilgili sıkıntıları, **İSO** 500'deki gibi, **İSO** İkinci 500'ü oluşturan şirketler için de geçerliliğini koruduğunu belirterek, "**İSO** İkinci 500'de finansman giderlerinin faaliyet karına oranı, 2019 yılında yüzde 52,6'dan yüzde 47,5'e inmiş görünse de finansman giderlerinin bu şirketlerimizde de karlılığı önemli ölçüde sınırladığını söylememiz gerekiyor" değerlendirmesinde bulundu.

Her şeye karşın **İSO** İkinci 500 verilerinde de **sanayinin** ve **sanayicilerin** 2019 yılının zorlu koşullarında göstermiş olduğu performansın takdire şayan olduğunu vurgulayan Bahççıvan, şunları kaydetti: "**Sanayicilerimiz** bugünkü COVID-19 pandemisi koşullarında gördüğü gibi bir yıl önce de zorluklara rağmen ekonomideki en temel işlevi olan üretmeyi sürdürüp, aş ve iş yaratmayı başararak Türkiye'nin ve Türkiye ekonomisinin yanında olma sorumluluğunu güçlü bir şekilde göstermiştir. Bu ruh ve azimle çalışan ve değerli şirket bilgilerini bizimle paylaşarak ekonomik kamuoyu açısından son derece değerli bir veri seti olan bu araştırmalarımızın ortaya çıkmasını sağlayan tüm **sanayi** kuruluşlarınıza buradan bir kez daha teşekkür etmek istiyoruz."

'Sanayinin enerji ihtiyacı uygun maliyetle karşılanmalı'

Istanbul Sanayi Odası, Meslek Komiteleri ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ortak istişare toplantısı düzenledi. Video konferans yöntemi ile düzenlenen ve ISO Yönetim Kurulu Başkanı Erdal Bahçivan açılış konuşmasını yaptığı toplantıya Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakan Yardımcısı Abdullah Tancan konuk olarak katılarak gündeme yönelik görüşlerini paylaştı. Toplantıda sanayicilerin enerji ile ilgili güncel konuları ele alındı.

Istanbul Sanayi Odası (ISO), Meslek Komiteleri ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ortak istişare toplantısı düzenledi. Toplantıda sanayicilerin enerji ile yaşadığı sorunlar ve çözüm önerileri ele alındı. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakan Yardımcısı Abdullah Tancan ile birlikte ISO'nun MESKOM toplantısına Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı bürokratları; Enerji İşleri Genel Müdürü Murat Zekeriyâ Aydın, EPDK Başkan Yardımcısı Hacı Ali Ulutaş, MAPEG (Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü) Genel Müdürü Cevat Genç, BOTAŞ Genel Müdürü Burhan Özcan, TEİAŞ Genel Müdürü Orhan Kaldırım, TEDAŞ Genel Müdür Yardımcısı Zafer Türtüt ve Enerji Verimliliği ve Çevre Daire Başkanı Oğuz Can katılarak, sanayicilerden gelen güncel soru ve sorunlarla ilgili bilgilendirme yaptılar.

ISO Yönetim Kurulu Başkanı Erdal Bahçivan, yeni normalde de en hızlı ve güçlü toparlanmanın yine sanayi ve ihracatla gerçekleşeceğini gördüğünü söyledi. Sanayiciler olarak enerji konusunda yaşadıkları sorunları bir rapor haline getirerek Bakanlığa sunduklarının altını çizdi. Bahçivan "Raporda da belirttiğimiz üzere öncelikle sanayimize, özellikle girdi maliyetlerini düşürmeye yönelik verilecek destekler artarak devam etmelidir.

Enerji, sanayimizin en önemli ve yüksek maliyetli girdisini oluşturuyor. Sanayimizin enerji ihtiyacının "sürekli, kaliteli ve uygun maliyetle" karşılanması büyük önem taşıyor. Bu noktada, enerji maliyetlerinin sanayimizi, üretimimizi olumsuz etkilememesi adına yapısal ve kalıcı çözümlerin bir an evvel hayata geçirilmesi gerekiyor" dedi.

"YEKDEM KATKIMIZ KARBON SERTİFİKASINA DÖNÜŞTÜRÜLEBİLİR"

Sanayinin büyük bölümünün temin ettiği, enerji fiyatını oluşturan Son Kaynak Tedarik Tarifesinde (SKTT) Yenilenebilir Enerji Kaynaklarını Destekleme Mekanizması'nın (YEKDEM) önemli bir ağırlığa sahip

olduğunun altını çizen ISO

Yönetim Kurulu Başkanı

Erdal Bahçivan, "Nisan ve

mayıs aylarında, YEKDEM

maliyetinde yaşanan iki

kat düzeyindeki artış,

sanayicilerimizde kaygılara

sebep oldu. Yenilenebilir

enerji yatırımlarımızın

motivasyonunu bozmayacak,

biz sanayiciler üzerindeki

YEKDEM yükünü azaltacak

uygulamalar tüm tarafların

görüşleri ile bulunabilir.

Sanayi sektörü olarak

YEKDEM'e 2011 yılından bu

yana 11 milyar doları aşan

bir desteğimiz söz konusu.

Ülkemiz henüz herhangi

bir emisyon ticaretine dahil

olmamakla birlikte, yakın

zamanda AB'de "Yeşil Anlaşma

(Green Deal)" hükümlerinin

hayata geçmesi ile Emisyon

Ticaret Sistemine dahil

olmamız ya da karbon vergisi

ile karşı karşıya kalmamız söz

konusu olacak. Bu bağlamda,

YEKDEM katkılarımızın,

bir "karbon sertifikasına"

dönüştürülmesinin, söz

konusu karbon kredileri veya

vergisine karşı yaptığımız

emisyon azaltımının bir kanıtı

olarak sanayicilerimiz ve

ihracatçılarımıza çok önemli

katkısı olacak" dedi.

"TÜM ELEKTRİK ÜRETİCİLERİ KAPSAMA ALINMALI"

Bahçivan, diğer önerileri

şöyle sıraladı: "Lisanssız

elektrik üreten sanayicilerimiz

yenilenebilir enerji kaynak

garanti kapsamı dışında

birakıldı. Herhangi bir ayırım yapılmadan lisanslı ya da lisanssız tüm elektrik üreticileri kapsama alınmalı. Enerji verimliliği ile sağlanan tasarruf, aslında enerji maliyetlerini düşürme noktasında önemli bir kaynak. Ancak, enerji verimliliği yatırımları sermaye gerektiriyor. Uygulanmakta olan desteklerin daha cazip hale getirilmesine yönelik farklı ve güçlü teşvik türleri gerekiyor. Benzer şekilde, enerjinin verimli kullanılması esasına dayanan ISO 50001 Enerji Yönetim Sistemi sertifikasına sahip şirketlere elektrik maliyetlerinde Enerji Fonu (%1) ve Elektrik Tüketim Vergisi (%1) muafiyetinin sağlanması da Bakanlığımızca değerlendirilmelidir. Yine sanayimizin kullandığı doğalgaz ve elektrik faturalarında yüzde 18'lik KDV'nin yüzde 1'e indirilmesi rekabet gücümüze fayda sağlayacak ve moralleri yükseltecek. Vadeleri gelen elektrik ve doğalgaz ödemeleri için de faizsiz bir vadeli ödeme imkanı getirilmesi firmalarımıza bu zorlu süreçte önemli destek olacak."

Istanbul sanayisinin özellikle Silivri, Çatalca, Büyükçekmece'de yaşadığı elektrik kesintilerine ve gerilim düşüşüne de değinen Bahçivan, "Elektrikğin kalitesindeki düşüklük hem üretim hem de malzeme kayıplarına yol açıyor. Dağıtım ve iletim altyapıları hızla geliştirilmeli. 2023 Sanayi ve Teknoloji Stratejisindeki hedeflere

ulaşmaya yoğunlaşmış bir İstanbul Sanayisinin trafo kapasitelerinin eksikliği nedeniyle enerji tedarikinde yaşadığı gibi gündelik sorunlardan kurtulması, kurtarılması gerekiyor" dedi.

"AĞUSTOSTA ELEKTRİK TÜKETİMİ YÜZDE 16 ARTTI"

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakan Yardımcısı Abdullah Tancan, "Pandemi nedeniyle geçen nisan ayında tüm sanayide elektrik tüketimi bir önceki senenin aynı dönemine göre yüzde 30 azalırken, mayısta yüzde 29 azaldı. Hazirandan itibaren tekrar yükselişe geçerek yüzde 12 artış oldu. Temmuzda yüzde 1'lik düşüş, ağustosta ise yine yüzde 16'lık artış oldu. Bu trendin artmasını temenni ediyoruz. Her zaman sanayicimizin elektrik ve doğalgazı en uygun maliyetle kullanımını temin için çabalyoruz" dedi.

Bakan Yardımcısı Abdullah Tancan toplantının önemine değinerek, "Bakanlık olarak sanayicilerimizin bize ilettiği konular karşılıklı olarak müzakere etmeyi, varsa problemleri not alıp çözme, farklı düşünülen konuların bizim açımızdan nasıl görüldüğünü arkadaşlarımıza iletmeyi önemsiyoruz. Geçen sene yaptığımız toplantıda ilettiğiniz konular hususunda hemen, hızlı bir aksiyon alındı. Birçok arkadaş yapılan işlerle ilgili teşekkürlerini iletilmişler.

Biz de bundan çok memnun olduk. Aktarılan problemler arasındaki bazı hususlar yerine getirildi, bazıları da devreye alınacak."

Sanayicilerin çoğunun düzenlenmiş anlaşmalarla enerji almadığını, özel anlaşmalı enerji kullanımı yaptığını kaydeden Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakan Yardımcısı Tancan, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu'nun (EPDK) her 3 ayda bir önümüzdeki tarifiye ilan ettiğini aktardı. Bu ilanı yaparken maliyetleri dikkate aldığını, piyasada oluşan hareketlere baktığını ve tüm bunların matematiksel olarak ortaya çıkarıldığını söyledi. Tancan fiyatların belirlenmesinde bakanlığın etkisi olmadığını açıklarken ayrıca EPDK'nın 30 Eylül'e doğru hesaplamalarını yapacağını ifade etti.

Pandemi süreci ile ilgili olarak Tancan şöyle konuştu: "Biz bütün tüketimleri takip ettiğimiz gibi sadece sanayi tüketimlerini de haftalık olarak takip etmeye başladık. Türkiye'deki tüm sanayi tüketimi nisan ayında, bir önceki yıla oranla, yüzde 30 azalmıştı. Mayıs ayında ise bu oranın yüzde 29 azalması olduğunu görmekteyiz. Sonra hazirandan itibaren tekrar artışa geçmiş olduk. Haziranda yüzde 12'lik bir artış meydana geldi. Temmuz ayında ise yüzde 1'lik bir düşüş gördük ama Ağustos ayında yüzde 16'lık bir artış söz konusu oldu. Tekrar eski günleri yakalamış olduğumuzun göstergesi olması açısından sevindirici bir tablo. Tabii biz her zaman sanayicimizin gerek maliyet, ücret açısından gerekse enerji, doğalgazı, elektriği kullanımına açısından çabalyoruz. Ayrıca enerjinin sunumundaki kalitenin olması için çabalyoruz. Arıza sayı ve sürelerinde çok ciddi iyileşmeler olduğunu gördük. Bu da bizleri sevindirdi. Ama bunlarla yetinmeyeceğiz. Avrupa'daki standartlara yönelik çalışmalarımız çok kısa sürede tamamlanıp inşallah size daha kaliteli enerji arzını sağlayacağız."